

увагу на подовженому видиху. В подальшому виконуються рухи пальцями рук і ніг, короткочасні повороти тулуба з допомогою, відкашлювання-лежачи на здоровому боці. На (2-4) день при зниженні температури і нормалізації ЧСС заняття проводяться лежачи в ліжку і включають: дихальні динамічні вправи з залученням дрібних, середніх, і великих груп м'язів верхніх і нижніх кінцівок. Всі рухи виконуються в повільному темпі, що забезпечує співвідношення між потребою працюючих м'язів в кисні і його забезпеченням. На (4-6) день хворий з положення лежачи переходить в положення сидячи з опущеними ногами і в комплекс вправ входять рухи з великою кількістю задіяних груп м'язів. На (6-7) день хворому дозволяють вставати і в тренування включають елементи ходьби. Особлива увага на цьому етапі реабілітації приділяється відновленню повного об'єму рухів у всіх суглобах і корекції постави. Після 8-10 дня, заняття з хворими проводяться вже групами по 3-5 осіб в залі ЛФК. Вихідне положення сидячи на стільці і стоячи тривалістю 20-25хв один раз на день. Вправи для верхніх і нижніх кінцівок, з неповною амплітудою. Заклучний період занять, за 5-7 днів перед випискою спрямований на підготовку хворого до самообслуговування, розширення рухового режиму.

Запропонований нами комплекс вправ повинен сприяти покращенню і зміцненню функціонального стану серцево-судинної і дихальної систем у пацієнтів з мітральними вадами, а також прискорити процеси відновлення після оперативних втручань

ЛІТЕРАТУРА:

1. Амосова К.М. Клінічна кардіологія. – Т.І. – К.: Здоров'я, 1998. – С. 203-206.
2. Іванів Ю. Клапанні вади серця // Медицина світу. -1997.-Т.ІІ – Число1. –С.34-39.
3. Огороков А.Н. Диагностика болезней сердца и сосудов. Перикардиты. Инфекционный эндокардит. ПМК. Приобретенные пороки сердца. – М: Мед. Лит. 2005. – 432с.
4. Мухін В.М. Фізична реабілітація // Олімпійська література. – 2000. – С 210-211.
5. Реабилитация кардиологических больных / Под. Ред. Проф. К.В. Лядова, проф. В.Н. Преображенского. – М.: ГЗОТАР – Медиа, 2005. – 288 с.

А.М. ЗАЧЕПА

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СВЯЩЕНСТВА У ЛАВАХ УНА

У статті розглядається діяльність українського священства в лавах Української Національної Армії періоду Другої світової війни.

В статье рассматривается деятельность украинского духовенства в рядах Украинской Национальной Армии во время Второй мировой войны.

The article examines the activity of the Ukrainian clergy in rows of the Ukrainian National Army during World War II.

В історію України періоду Другої світової війни окрему сторінку вписала дивізія «Галичина», відома також як Перша Українська дивізія Української Національної Армії (1-ша УД УНА).

У 40-50-х роках минулого століття, під час боротьби Української повстанської армії з німецькими та більшовицькими загарбниками, поряд з українськими повстанцями були греко-католицькі та православні священники, які духовно підтримували вояків і в свята, і в будні, вселяли віру у вищу Божу справедливість і надію на перемогу над ворогами Батьківщини.

Молитва в добу визвольних змагань, коли Батьківщину захоплює ворог, універсалізує свої ДУХОВНІ МОЖЛИВОСТІ, а її текст змістовно поглиблюється, наповнюючись історико-духовною інформацією, зокрема – фольклорними образами-символами: «Ворог лютий посів Рідну Землю нашу і в господі чужій криваво справляє перемогу свою... Пошли нам, Господи Боже, мочного Ангела Охоронителя., щоб у ім'я Твоє величнее водив Христолюбиве Славне Козацтво наше., щоб силою Твоєю Святою... подав перемогу над нашими супротивниками. Сокруши ж, Боже Сильний, всіх ворогів наших і Край Рідний звільни від зухвалих чужинців і пошли нам давно бажаний спокій!» [4].

Українська історія створила особливий тип подвижника, що в нестерпних умовах здатний на подвиг в ім'я Батьківщини. І це стає стійким чинником у процесі формування свідомості воїна, котрий здатний актуалізувати і нині Іларіонові слова: «досконалій людині не страшні жодні муки, жодні страждання... Вони стануть нам не на руїну смерть, а тільки на плідну науку» [2].

Такий синтез унеможливило зраду національним ідеалам, а отже, творить моральне право на священну клятву. Незважаючи на повсюдний довоколишній гніт, подвижник володіє своїм окремим духовним світом.

Процесуальне діяння подвижництва у найрізноманітніших проявах визвольних змагань неминуче пов'язується з реаліями животворящої національної ідеї, причому у таких часових періодах історії, де наука ще до кінця не визначилася із трактуванням поняття «нації».

Подвижництво – процес, що передбачає проголошення клятви; вона стає непорушною, священною в народному, віковично усталеному, світобаченні. Порушення клятви («клятвopорушництво») – найстрашніший злочин. За народним звичаєм, у тексті клятви той, хто внутрішньо готовий на подвиг, самопроголошує собі кару, на випадок зрадництва. Таку українську фольклорну традицію Огієнко-перекладач безпосередньо асоціює із тисячолітньою старозавітною далечню – із текстом 136-го Давидового псалма: «коли я забуду про Тебе, Земле Рідная, нехай відніметься правиця моя».

Українські збройні формування періоду Другої світової війни, продовжуючи давню традицію, також мали капеланів. У своїх спогадах отаман Тарас Бульба-Боровець яскраво описав святкування Різдва Христового у січні 1943 р. в розташуванні «Поліської Січі». Українська Повстанська Армія для духовної опіки своїх воїнів користувалась послугами парафіяльних священників тих місцевостей, де розташувалися їхні підрозділи. Під час перепочинку від боїв вони мали духовно насичені дні, які розпочиналися загальним збором із молитвою. На великі свята всі підрозділи, по можливості, відбували храмові або польові відправи. Українське капеланство надавало духовну підтримку повстанцям і в період їхньої визвольної боротьби в другій половині 1940-х рр. Саме тоді, приблизно у 1946-1947 рр., загинув від більшовицької кулі капелан УПА отець Полієвкт Скрипник. На окрему увагу заслуговує діяльність військових капеланів – отців Іова Скакальського та Палладія Дубицького. Своє пастирське служіння Богові й Україні владика Іов виконував на еміграції аж до смерті, будучи архієпископом Української Православної Церкви в країнах Південної Америки і одночасно капеланом Українського Вільного Козацтва. Обов'язки капеланів дивізії «Галичина» (згодом Перша Дивізія Української Національної Армії) у різний час виконували греко-католицькі отці – Василь Лаба, Емануїл Кордуба, Олександр Бабій та православні – Іов Скакальський, Олександр Новицький та ін.

В умовах окупаційної цензури вихід Акафіста справдив сміливий задум Холмського Владика, високий авторитет якого серед мирян був настільки великим, що гітлерівці не зважувались на заборону друку, хоч таким упрозореним виглядав історичний підтекст фашистського поневолення!

З початком німецько-радянської війни спроба створити українські збройні формування знайшла свій прояв у чисельних зверненнях лідерів українських політичних угруповань до керівництва Німеччини з пропозицією створити Українську Національну Армію (УНА). З українського боку ці сили (за винятком ОУН-Б, що переслідувалася німецькими органами безпеки і перейшла на нелегальне становище) були неоднорідними й з них особливо виділялися активністю три групи: 1) націоналісти, які належали до ОУН-М; 2) республіканці – прихильники уряду УНР в екзилі на чолі з президентом Андрієм Лівіцьким; 3) монархісти – прибічники гетьманського руху на чолі з колишнім гетьманом України Павлом Скоропадським. Інші українські політичні та громадські угруповання, що діяли в еміграції на території Третього райху, поділяли політичні переконання, подібні до тих, яких дотримувалися прибічники згаданих рухів.

Сформовані з українців протягом 1942 р. військові підрозділи при різних частинах вермахту на початку 1943 р. умовно окреслювались як «Українське Вільне Військо» (УВВ). За чисельністю це як правило були батальйони. Усі передумови для створення значно більшої української військової частини на початку 1943 р. визріли в Галичині, де ще досить сильними були ілюзії щодо можливості підтримки німецьким урядом відновлення Української держави. Вище керівництво Німеччини не хотіло визнавати той факт, що дивізія буде українською національною військовою частиною, оскільки з недовірою ставилось до подібних бойових з'єднань. Тому Вище керівництво Німеччини утрималося від надання мешканцям Галичини будь-яких політичних обіцянок та гарантій у зв'язку із створенням дивізії.

Відносно незалежно в Галичині діяла Українська Греко-Католицька Церква (УГКЦ) на чолі з митрополитом Андреем Шептицьким, який не побоювся клопотати про реабілітацію осіб єврейської національності перед керівництвом німецької адміністрації в Галичині. За дорученням Митрополита оо. Студити переховували у своїх монастирях понад 150 єврейських дітей та трьох рабів. У своїй палаті Митрополит переховував, на прохання львівського рабіна Кагане, єврейські святі книги з львівських синагог. Були й інші, котрі попри погрози німців карати за порятунок євреїв смертю або

концтабором рятували євреїв. Серед них, капелан Омелян Ковч, попри те, що мав шестеро дітей, рятував євреїв а також юдеїв від арештів хрещенням (коли вони, звісно, самі того бажали). За це його спочатку ув'язнили в тюрмі у Львові, а коли він навіть після жорстоких тортур відмовився підписати зобов'язання не допомагати євреям – перевели у концтабір Майданек (Польща). А тому, з одного боку, вищі можновладці Третього райху були зацікавлені в позитивному ставленні авторитетного релігійного діяча А.Шептицького до утворення сформованої з галицьких українців військової частини. Водночас, керівники РСГА побоювалися, що греко-католицький митрополит зможе скерувати дивізію до українського національного руху Опору. Розраховуючи використати у своїх цілях вплив на галицьких українців очолюваної Шептицьким релігійної конфесії, райхсфюрер СС, втім, проігнорував застереження Кальтенбруннера. Гімmlер дозволив на допуск українських капеланів до дивізії «Галичина», більшість майбутніх вояків якої були глибоко віруючими парафіянами УГКЦ. З цією метою при створеній ВУ (Військова Управа) засновано відділ духовної опіки. Його очолив наблизений до митрополита віце-ректор духовної семінарії у Львові, професор Львівської Богословської академії, доктор теології В. Лаба, котрий з того часу підписувався у діловій документації ВУ як «референт душпастирства при Головній Бойовій Управі стрілецької дивізії «Галичина» [5, 6].

На початку квітня 1943 р. провідник УЦК спеціально зустрівся з українським митрополитом, щоб дізнатися його думку про утворення дивізії, що могла стати ядром збройних сил України. Згадуючи про це у своїх мемуарах, Кубійович писав, що після розмови з Вехтером та Бауером з приводу її формування першу розмову він «відбув з найвищим для українців авторитетом – митрополитом Андреем, і почув з його уст: «Немає майже ціни, яку не треба б дати за створення української армії» [1].

Після розмови з Кубійовичем Шептицький дав єпископату УГКЦ вказівку в усіх єпархіях підтримати створення дивізії, що почала виконуватися буквально у перші години після проголошення створення цієї військової частини.

Після перших успішних наслідків акції прийому добровольців 8 липня 1943 р. митрополит Шептицький прийняв на тривалій аудієнції Військову Управу, що з'явилася у повному складі в митрополичих палатах на Святоюрській горі під проводом свого голови, полковника Бізанца. Голова ВУ в короткій промові висловив подяку Шептицькому за доброзичливе ставлення його та підлеглого йому духовенства до справи створення стрілецької дивізії «Галичина». Митрополит подякував за промову та візит, після чого був поінформований про хід робіт, пов'язаних із формуванням дивізії. «Мені було дуже приємно ствердити, – підсумував пізніше результати цієї зустрічі Бізанц, – як живо інтересується Ексцеленція Митрополит справою дивізії і як докладно він про цю справу поінформований. У Святоюрській катедрі з Богом починали ми нашу справу і на Святоюрську гору знову прийшли, закінчивши першу фазу праці – набірну акцію, стоячи перед початком другої фази – військового вишколу». Про підтримку Шептицьким концепції створення української військової одиниці на базі стрілецької дивізії «Галичина» згадував також її старшина Євген Побігуший [3].

Втім, хоча й підтримуючи формування дивізії «Галичина», Шептицький навряд чи симпатизував запропонованому командуванням військ СС у Берліні її регіональному характерові. Можна з усією впевненістю стверджувати, що митрополитові УГКЦ, натомість, імпонувала ідея створення української армії на основі кількох дивізій, укомплектованих з українців і озброєних німецьким командуванням.

Позитивне ставлення Шептицького до створення дивізії «Галичина» виразно проявилось у делегуванні ним до її лав українських душпастирів для відправлення Богослужень. Німецькі інстанції погодились на це не дуже охоче, позаяк у бойових з'єднаннях СС не було капеланів. «Релігійне піклування добровольцями спочиватиме в руках українських священників», – зрештою визнав губернатор Вехтер у зверненні до галицьких українців від 28 квітня 1943 р. з нагоди проголошення створення дивізії. А вже через тиждень після цього, наприкінці першої декади травня, завдяки повідомленням преси Галичини стало відомо, що Шептицький «визначив для потреб дивізії» 10 священників [5]. Після заклику митрополита багато священників УГКЦ виявили таку саму духовну підтримку акції набору добровольців до дивізії, як свого часу формуванню легіону УСС у складі австрійської армії в 1914 р. й пізніше організації УГА. Добровольцями до дивізії навіть записалися священники Іван Галибей, у минулому капелан УГА, Роман Головатий, Іван Дубчевський, Роман Косович. Також виявили бажання піти до дивізії 23 абітурієнти Малої Духовної семінарії у Львові; серед них були Скасків з Рогатинщини, Михайло Демчишин зі Львова та ін. [5]. Характеризуючи підтримку з боку УГКЦ ідеї створення української дивізії, 31 травня 1944 р. шеф правління губернатора дистрикту Галичина Карл Нойман писав уповноваженому

Міністерства закордонних справ Німеччини при генерал-губернаторі Шумбургу: «З приводу створення українського з'єднання СС священництво усїєї церковної ієрархії закликала до добровільного зголошення до нього». Усвідомлюючи намагання Шептицького послідовно відстоювати національні інтереси українців, Нойман вказував при цьому, що глава УГКЦ, який від Першої світової війни активно не підтримував жоден з владних режимів у галицькому регіоні, зберіг нейтралітет також щодо адміністрації райху в Галичині. «З огляду на це, – зазначалося в листі, – митрополит не може характеризуватись ні як ворожий до німців, ні як дружній до німців» [6].

Поряд із добровольцями на вишкіл вояків дивізії були спрямовані 12 священників Львівської архієпархії УГКЦ: колишній капелан куреню імені Є. Коновальця Іван-Всеволод Дурбак, завідаєтель в Лучинцях; Емануїл Кордуба, завідаєтель у Містках на Самбірщині; Василь-Всеволод Лешишин, студит чину Святого Теодора; Роман Лободич, крилошанин Митрополичої Капітули; Юрій Ванчицький, завідаєтель у Середопільцях; Ісидор Нагаєвський, завідаєтель у Білявцях; Данило Ковалюк, катехит з м. Сколе; Северин Сапрун, завідаєтель у Львові; Михайло Левенець, священник з Львівщини; Осип Карпінський; Іосиф Кладочний; Іван Голойда. За поданням і проханням митрата Василя Лаби протягом липня – першої половини серпня 1943 р. ці священники були відпущені Митрополичим Ординаріатом УГКЦ на польових духовників, а з часом до них як капелан приєднався також Богдан Левицький. До першочергових функцій майбутніх капеланів належало проповідування та відправлення Богослужень у вишкільних таборах, в яких навчалися вояки дивізії. Для відправлення ними обрядів УГКЦ у воєнних умовах, як свідчить лист апостольського візитатора української церкви у Німеччині Петра Вергуна митрополитові Шептицькому, за якийсь час до цього запроваджено антими́с – освячену скатертину, що замінювала вівтар [5]. Сам же о. Лаба розпочав роботу над опрацюванням та підготовкою до друку спеціального молитовника для вояків дивізії. Поряд із цим за його дорученням капелан М. Левенець склав вказівки для польових духовників дивізії. Вони зобов'язували капеланів щонайменше двічі на тиждень проводити з дивізійними вояками розмови, що виробляли б серед них характер, підтримували дух, виховували чесноти побратимського спільного життя, готовність жертвувати власним життям на благо інших і т. п. Обов'язком капеланів також було закликати вояків бути охайними й зберігати військову таємницю, застерігати від саботування обов'язків й утримувати від невиконання наказів їхніх старшин. Зрозуміло, що ті священники УГКЦ, котрі стали військовими душпастирями дивізії, яка повинна була воювати на боці Німеччини, зовні мусіли виявляти своє лояльне ставлення до Третього райху. В протилежному випадку саме їхнє перебування в дивізії поставало б під знак питання і вони могли опинитися перед перспективою переслідування (якщо не арешту) німецькими органами безпеки.

Вони не полишали надії на створення власної держави і вірили у те, що стрільці та старшини сформованої і озброєної німецьким командуванням дивізії незабаром стануть вояками майбутнього українського війська, а польові духовники «Галичини» – його капеланами. Саме віра у цю перспективу і спонукала багатьох українських патріотів вступити до лав дивізії. З огляду на це, цілком природним слід вважати те, що одними з перших священників, які виявили бажання стати військовими душпастирями дивізії «Галичина», були саме колишні капелани та офіцери УГА: митрат В. Лаба, соборний крилошанин Р. Лободич, катехит Д. Ковалюк та інші священники. Зараховані до дивізії як капелани з офіцерським утриманням, вони з благословення митрополита Шептицького гідно виконували свої обов'язки і у найважчі дні існування та бойових дій дивізії не залишали її вояків без духовної опіки, потрібної для морально-психологічної підтримки у важкі години воєнного лихоліття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крохмалюк Р. Заграва на Сході. Спогади й документи з праці у Військовій управі «Галичина» в 1943-1945 роках. Торонто–Нью-Йорк, 1978. – 348 с.
2. Огієнко І. (Іларіон Митр). Творімо українську культуру всіма силами нації! // Іларіон Митр. Мої проповіді. – Вінніпег: Накл. Т-ва «Волинь», 1973.
3. Побігуший Є. Дружини Українських Націоналістів у Білорусі // Дружини українських націоналістів у 1941-1942 роках. – Мюнхен: Наша книгозбірня, 1953. – С 39.
4. Службеник / Зредагувала й до друку приготувала Комісія богослужбових книг при Консistorії Української Грекоправославної Церкви в Канаді / З благословенням Митрополита Іларіона (Огієнка). – Вінніпег, 1972.
5. ЦДІА України у Львові. – Ф. 201. – Оп. 1. – Спр. 222. – Арк. 140. ЦДІА України у Львові.

– Ф. 358. – Оп. 3. – Спр. 139. Арк. 1. ЦДАВО України. – Ф. 3971. – Оп. 1. Спр.19 – Арк. 6.; Арк. 37.; Арк. 12 зв; Спр. 5. – Арк. 36.

6. NAUS. – Т-175. – Roll 74. – Frames 2 592 419,2 592 422 - 2 592 426. NAUS. – Т-454. – Roll 24. – Frames 000 810 - 000 822.

Ю.М.КОВАЛІВ, В.І.ЩУК

**ЗАХВОРЮВАННЯ СПОРТСМЕНІВ І ЇХ ЛІКУВАННЯ
НА КУОРТОХ УКРАЇНИ**
(повідомлення 1)

В статті розглядається стан здоров'я спортсменів, характер ураження у них різних органів і систем, а також доцільність використання санаторно-курортних факторів в медичній реабілітації даної категорії пацієнтів. Описуються особливості одного з кращих курортів України – курорту “Шкло”.

В статье рассматривается состояние здоровья спортсменов, характер поражения у них разных органов и систем, а также целесообразность использования санаторно-курортных факторов в медицинской реабилитации этой категории пациентов. Описываются особенности одного из лучших курортов Украины – курорта «Шкло»

The article gives insights into the sportsmen's state of health, the nature of various system and organ injuries they suffer from, and the expediency of health resort factors as regards the medical rehabilitation of this category of patients. The peculiarities of one the best health resorts in Ukraine – the health resort “Shchklo” are dealt with in the paper.

Позитивний вплив фізкультури і спорту на здоров'я людини є безсумнівним. Однак, у 5% - 30% спортсменів діагностуються різноманітні його зміни. Перше місце в структурі захворюваності спортсменів займають хвороби опорно-рухового апарату: посттравматичні, запальні, дегенеративні (1). При обстеженні 5000 кваліфікованих спортсменів А.Ф.Башкіров (1) виявив структурно-дистрофічні захворювання суглобів у 21,7%, хребта – у 14,33%, костей та окістя – у 9,42%, сухожилків – у 6,6%, м'язів – у 5,8%. Бурсити спостерігались в 4,76%, патологія зв'язок надколінника і стоп – у 4,11% і 2,68% випадків відповідно. З меншою частотою діагностувались корінцевий синдром, наслідки закритої черепно-мозкової травми, міокардіодистрофія, гіпертензійний синдром, патологія органів травлення.

Структура захворюваності спортсменів залежить від видів спорту. У тих видах, в яких внаслідок фізичних навантажень виробляється велика витривалість, переважають дистрофія міокарда та патологія органів травлення; у швидкісних та силових видах спорту – гіпертензійний синдром і патологія хребта; у спортивних іграх та єдиноборствах – патологія опорно-рухового апарату і периферичної нервової системи (2,3). Двадцятирічні спостереження за 15 тисячами хворих спортсменів, проведені А.І.Журавльовою і Н.Д.Граєвською (4), виявили різні форми пошкоджень і травматичних захворювань опорно-рухового апарату (таблиця 1).

Таблиця 1

Характер травм і захворювань опорно-рухового апарату (ОРА) у спортсменів

Характер патології	% виявленої патології
1. Гострі травми:	61,84
1.1 Переломи костей	7,09
1.2 Вивихи	2,91
1.3 Рани	1,28
1.4 Забої	6,23
1.5 Пошкодження м'язів і сухожилків	5,67
Пошкодження капсульно-зв'язкового апарату суглобів	17,32
1.7. Пошкодження меніска колінного суглоба	21,34
2. Хронічні захворювання:	38,16
2.1 Мікротравматичні хвороби зв'язок (лігаментоперіостити)	1,98
2.2 Бурсити	2,31